

КОНТРОВЕРЗА

УДК 347.77:007

Харитонов Євген Олегович,

доктор юридичних наук, професор,

завідуючий кафедрою цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»,

член-кор. НАПрН України

ІТ-ПРАВО З ПОГЛЯДУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ТА КОНЦЕПТНОГО ПІДХОДІВ

Проблематика «ІТ-права» останнім часом викликає усе більший інтерес науковців, що зумовлено поширенням ІТ-відносин та зростанням питомої ваги юридичної активності у цій галузі на практиці. Разом із тим, визначення ІТ-права, його характеристика та встановлення сутності поки що належать до числа питань, що потребують серйозного дослідження.

У найбільш загальному вигляді під ІТ-правом розуміють сукупність норм та правил, що опосередковують діяльність по забезпеченню безпеки інформаційних технологій та інформаційної активності в мережі Інтернет. До сфери його правового регулювання відносять широке коло різноманітних відносин, які регулюються нормами цивільного, господарського, адміністративного законодавства. При цьому ІТ-право, не аналізуючи детально його сутність, характеризують як мультидисциплінарну галузь права, котра поєднує в собі згадані вище та інші галузі.

У такому чи приблизно такому сенсі позначення «ІТ-право» використовується, особливо активно практикуючими юристами при визначенні сфери відповідної діяльності, в освітніх програмах, у рекламі тощо. Проте, такий підхід викликає заперечення. Найголовніше з них полягає у незгоді з характеристикою ІТ-права як мультидисциплінарної галузі права.

По-перше, тому, що вираз «мультидисциплінарна галузь права» не несе змістовного навантаження, а лише вказує на відсутність точного адекватного уявлення про суспільне явище, будучи парафразом «комплексна галузь права».

По-друге, тому, що невдалим по формі є сам вираз «мультидисциплінарна галузь права», оскільки з нього випливає, що «галузь права» складається

з «дисциплін». З усіх варіантів дефініцій багатозначного поняття «дисципліна» стосовно нашого випадку прийнятним є лише визначення останньої стосовно системи знань, як конкретної галузі академічних, наукових, навчальних та інших знань (синонім – фах) [1]. Але тоді виходить, що галузь права, як суспільний феномен, характеризується через категорію «знання про право».

Нарешті, дуже сумнівною здається спроба використання стосовно сучасної категорії «ІТ-право» достатньо давньої і скомпрометованої категорії «комплексна галузь права». Як слушно зазначають критики запровадження такої категорії, оцінюючи ситуацію з позиції поділу права на галузі, для такої диференціації мають існувати критерії, до яких традиційно відносять предмет та метод правового регулювання. Оскільки ускладнення системи соціальних зв'язків і прийомів та засобів правового впливу на них виявили недостатність згаданих критеріїв, у якості останніх пропонується також враховувати принципи, на яких побудована галузь права та функції, котрі вона виконує [2, с. 17-27].

Жоден зі згаданих критеріїв не може бути застосованим щодо ІТ-права. Зокрема, відсутній єдиний предмет правового регулювання, оскільки, фактично, йдеться не про «ІТ-відносини», а про відносини, що пов'язані зі сферою інформаційних технологій або суміжними сферами. Згадані відносини є різнорідними і за своєю сутністю можуть бути цивільними, адміністративними, фінансовими, корпоративними тощо. Так само не існує єдиного методу правового регулювання відносин, пов'язаних зі сферою інформаційних технологій або суміжними сферами, оскільки у залежності від типу відносин і конкретних завдань може застосовуватися як диспозитивний, так і імперативний ме-

тод (цивільно-правовий, адміністративно-правовий тощо методи). Не можуть бути критерієм виокремлення ІТ-права і принципи правового регулювання, які залежать від методу та відображаються у ньому. Що стосується функцій, тобто основних напрямків впливу права на свідомість і поведінку суб'єктів відповідних відносин з метою вирішення конкретних завдань, то їхній перелік і конкретний зміст залежать від визнання існування певної сукупності однорідних норм.

Таким чином, замість декларування існування галузі ІТ-права, як певної сукупності відносно однорідних норм, слід визнати, що тут має йтися про «законодавство, застосовне до відносин, що виникають у галузі функціонування ІТ», котре є сукупністю норм різної галузевої приналежності. Отже, з позицій, так званого, «нормативістського» підходу, ІТ-права, як галузі права, не існує.

Однак це не означає неможливості використання самого терміно-поняття «ІТ-право». Так само, як не викликає сумнівів існування феномену «ІТ-права».

Проте воно має оцінюватися і характеризуватися з погляду не «нормативістського», а «цивілізаційного» підходу.

Такий підхід означає, що право розглядається як елемент цивілізації (культури) [3, с. 36], під якою розуміється окреслений хронологічними межами етап в розвитку людства з властивими йому рівнем потреб, здібностей, знань, навичок та інтересів людини, способом виробництва, духовним та політичним устроєм суспільства. Цивілізації – це не просто скарбничка ідей, а сукупність створених ними історичних ефектів. Прагнення дійсно зрозуміти цивілізацію примушує дослідника спитати себе, чи не мають славетні й ганебні моменти історії, що є невідмінними супутниками одне одному на її сторінках, необхідного взаємозв'язку. Так чи інакше, пошук сенсу цивілізації має початися з розмотування клубка історії [4, с. 8]. Зазначене має враховуватися і при встановленні зв'язку між цивілізацією та правом, як елементом цивілізації.

Нерідко місце права у структурі культури (цивілізації) часом визначається лише у загальних рисах [5]. Іноді ж цивілізацію розглядають як зрізану піраміду, що має п'ять «поверхів»: 1) людина (сім'я), 2) технологічний спосіб виробництва, 3) екологічний спосіб виробництва, 4) соціально-політичний устрій (тут, між іншими елементами соціально-політичного устрою, розміщене право), 5) суспільна свідомість (духовний світ) [6, с. 60-69].

Разом із тим, забезпечення існування та функціонування суспільства, як складної динамічної системи, є лише одним з напрямків нормативного регулювання, що здійснюється правом. Але

слід враховувати також, що право покликане бути носієм вищих принципів, засадничих цінностей цивілізації, має реалізувати історичне призначення суспільства, пов'язане зі ствердженням у ньому сили розуму, високих гуманітарних засад. Отже, сутність феномену права, як явища, котре відображає вимоги цивілізації, не обмежується лише тим, що воно нормативно об'єктивує та реалізує ці вимоги. Право також є чинником індивідуального самовираження особи, творчості, їх акумуляції, самозростання [7, с. 200, 219, 221, 224].

Таким чином, з погляду цивілізаційного підходу, право є елементом соціально-політичного устрою суспільства і елементом духовного світу людини та її світогляду, виступає результатом прояву ментальності та елементом суспільної свідомості. Право виникає у взаємному «переплетінні» з релігією; потім набирає усе більшої соціально-політичної ваги; пізніше вимагає філософського та юридичного осмислення і обґрунтування; і нарешті, стає елементом суспільної та індивідуальної свідомості, стверджуючись як концепт.

При розгляді його під таким кутом зору, право може бути охарактеризоване як іманентно властивий цивілізації феномен, що одночасно виступає як елемент соціально-політичного устрою та елемент суспільної свідомості, є складовою духовного світу людини та її світогляду, відображаючи уявлення окремих індивідів та суспільства в цілому про статус людини, правду і кривду, справедливість, добро і зло, порушення та поновлення прав, злочин та покарання, гуманізм і жорстокість тощо.

На такому підґрунті логічним є розуміння права як концепту, а відтак дослідження його з позицій концептного підходу. Але перед тим, враховуючи, що терміно-поняття «концепт» (від латинського *conceptus* – «думка, уявлення, поняття»), поки що, недостатньо досліджене у юриспруденції, коротко охарактеризуємо його визначальні риси.

Усебічний аналіз концепту не є метою цієї статті, однак враховуючи, що концептному підходу планується надати тут значення методологічного імперативу, торкнемося спеціально (хоча й побіжно) характеристики цієї категорії філософії.

Зазначимо, що слушною здається пропозиція відносити до концептів ті слова, що несуть у собі потенційний заряд досвіду попередніх поколінь, культури і менталітету. Концепти – це одночасно елементи культури і ключі до її розуміння. Завдяки їхньому аналізу ми пізнаємо культуру народу. Свій початок концепт веде від філософської традиції. Філософія є материнською науковою парадигмою. Певною мірою сама філософія полягає у створенні концептів [8, с. 160-165].

Концепт у філософському знанні визначають як ідею, згусток смислів, з яких сотворюється буття

усього – людини, світу, культури, людини у світі культури. Цікавою є пропозиція щодо відмови від перекладу «concept» як «поняття» і заміни його описом з порівнянням, яка мотивується тим, що немає нічого більш тривого-болісного, ніж думка, яка вислизає сама від себе, ніж ідеї, котрі розбігаються, щезають, ледь намітившись, що з початку існування впадають у забуття, або миттєво перетворюються на інші, котрі також не даються нам до рук [9, с. 256].

Концепт характеризують такі риси як: персоніфікація авторства на нього, недискурсивність (як глибинна ідея, він повністю не належить межах якогось конкретного висловлювання), співвідносність концепту з певною проблемою, що дозволяє концептам – в межах однієї проблеми – перетинатися із взаємною координацією.

На такій основі ґрунтується теза, що сучасну філософію можна уявити як експерименти з різними концептами, а тому вона репрезентує не концептуалізм, а концептологію, де кожен концепт показує повну зміну конфігурації світу. Концептології протистоїть Концептуалізм, у якому, власне, і складається розуміння концепту [10].

Отже, виходимо далі з того, що, з погляду філософії, концепт може розглядатися як виражені вербально ідеї, уявлення, відчуття, що відображають сприйняття людиною світу і світом людини.

Оскільки концепт поєднує об'єктивну (світ, людина) та суб'єктивну (ідея, уявлення, відчуття) складові, виникає проблема надання пріоритетності котрійсь з них. Це створює труднощі при виборі концептуального аналізу в якості основного дослідницького підходу внаслідок подвійності розуміння ключового терміну «концепт». З одного боку, концептуальний аналіз – це аналіз концептів. З іншого, – він виступає як спосіб дослідження, який здійснюється за допомогою концептів. У такому разі концепт є теоретичною одиницею, котра конструюється дослідником для зручності осмислення та систематизації матеріалу.

Така подвійність є сутнісною і визначальною рисою концепту. Діалектична взаємодія у структурі концепту стереотипного, відтворюваного змісту («значення слова»), що відображає уявлення більшості членів спільноти про предмет, явище чи подію, та індивідуального «сенсу», що привноситься окремим інтерпретатором у процесі пропускання типового через призму суб'єктивного досвіду і суб'єктивної оцінки, є необхідною умовою для запуску механізму приращення сенсу. Головним питанням, що виникає при такій постановці проблеми, стає питання про зведення того, що тут називається концептом, до його смислової (суб'єктивної) складової. Суб'єктивність опису може виявитися як у відкритій формі (опис особис-

тих асоціацій, вражень), так і у формі прихованій (у побудові ієрархії характеристик концепту, у замовчуванні якихось його якостей, присутніх у колективному сприйнятті) [11, с. 206-207].

Скористаємося цим методологічним прийомом і ми, розглядаючи далі концепт і як предмет дослідження, і як засіб проведення дослідження, припускаючи у другому випадку можливість та виправданість суб'єктивних оцінок загального концепту права (ІТ-права) та правових концептів, що його характеризують.

Маючи на увазі можливість визначення та використання концепту в такий спосіб, розглянемо його далі у контексті цивілізаційного підходу, спираючись на обґрунтоване вище розуміння права, як елементу цивілізації (культури).

Відправною для характеристики концепту під таким кутом зору є теза про «пронизування» людини культурою, яке відбувається через концепти. Останні у такому контексті проявляються як ментальні утворення, що є нібито – згустками культури у свідомості людини; тим, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини. Разом із тим, концепт – це те, за посередництва чого звичайна, пересічна людина – не «творець культурних цінностей» – сама входить у культуру, а в деяких випадках і впливає на неї. При цьому, на відміну від понять у точному значенні терміну, концепти не лише мисляться, вони «переживаються», бо стосуються емоційної сфери людини, виступаючи як предмет емоцій, симпатій та антипатій, а іноді й зіткнень. Концепт – основна ланка культури у ментальному світі людини [12, с. 42-43]. Іншими словами, йдеться про уявлення, поняття, знання, асоціації, переживання, що супроводжують слово [12, с. 40].

Концепт є одночасно і процесом, і результатом, який дозволяє вхопити аналіз актів творчості у культурі, що породжують сенс. Перед сучасною культурою постала нагальна необхідність дослідити процес породження сенсу, «схопити» його, як суб'єктне розуміння, що виникає під час кожної змістовної бесіди, діалогу, дискурсу. Термін «концепт» перебирає на себе функції того, що дозволяє говорити про процеси створення сенсів, залишаючи за сенсом його суб'єктивний (особистісний) характер [13].

Оскільки право розглядається як елемент цивілізації (культури), використовуючи положення «культурологічного бачення» концепту, можемо визначити концепт «право» як сукупність («кластер») уявлень, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з використанням терміну «право», супроводжують і характеризують його.

Однак, оскільки право розглядається тут не як предмет культурології, необхідно з'ясувати сутність

цього концепту вже на рівні не абстрактному, загальному (як у філософії) чи теоретично-прикладному, окремому (як у культурології), але й на рівні конкретному, спеціальному (стосовно правознавства).

Принагідно варто зазначити, що у правознавстві «концепт» залишається недостатньо дослідженим, категорії «концепт» і «концепція» часто не розрізняються взагалі [14, с.69-73]. Навіть спеціальні публікації на цю тему, містять аналіз концепту, насамперед, з погляду лінгвістики, попри декларації, що «концепт буде розглядатися з точки зору лінгвістичного підходу, а правовий концепт з позиції юридичної лінгвістики, права взагалі». На такому підґрунті «правовий концепт» визначається як одна з форм мислення, результат узагальнення відомостей у галузі права та власного життєвого досвіду або сукупність поглядів на правове явище крізь призми суб'єктивного розуміння на підставі власного життєвого досвіду та правових знань. При цьому стверджується, що правовий концепт, як результат розумової діяльності, відрізняється від правової категорії і правового поняття тим, що в ньому присутній суб'єктивний чинник. Тобто, правовий концепт не завжди є науково обґрунтованим, тому що складається з відомостей, які має суб'єкт про те чи інше правове явище [15, с. 385-386].

Варто зазначити, що, оскільки автор статті не розрізняє «концепти» та «правові концепти», залишається не з'ясованим, що ж є предметом його аналізу – перші чи другі. Хоча предметом дослідження можуть бути й ті, й інші, однак, у кожному разі, бажано знати, про що, власне, йдеться у конкретному випадку і що від чого відмежовується, тим більше, що згадані терміно-поняття знаходяться на різних «ієрархічних щаблях».

У працях з теорії права підкреслюється, що визначення концепту має спиратися на аналіз самого концепту, тоді як визначення категорії відштовхується від іншої категорії. Для того, щоб описати концепт, останній слід розглянути, як такий. Натомість для опису певної категорії необхідно виокремити зв'язки, що об'єднують одне з одним елементи, які утворюють цю категорію, і специфічні риси, котрі відрізняють ці елементи від інших елементів. Іншими словами, визначення концепту полягає в тому, щоб передати сенс слова, яким цей концепт позначається у відповідності з елементами, які цей концепт утворюють [16, с. 342].

Варто зазначити, що іноді виникає враження, ніби концепт визначають лише стосовно позитивного права. Так, Ж-Л. Бержель зазначає, що концепти, або «загальні і абстрактні ментальні репрезентації об'єктів», в юридичній сфері можуть бути визначені лише щодо позитивного права і реалій соціальної дійсності. На його думку, хід розмірков-

увань, що веде до такого висновку, впливає зі спостережень закону, судової практики, загальної юридичної практики. Відтак загальна і абстрактна інтелектуальна репрезентація юридичних феноменів за посередництва концептів, необхідних для того, щоб їх зрозуміти і відобразити на рівні позитивного права, торкається як осіб, так і предметів, актів, прав, інститутів [16, с. 341-342].

Таке враження створюється внаслідок того, що Ж-Л. Бержель веде мову не про абстрактний «концепт», «концепт взагалі», а про концепти у правовій сфері. Проте, хоча тут і характеризуються «загальні і абстрактні ментальні репрезентації об'єктів» (власне, дається визначення концепту), однак ця «загальність і абстрактність» існує не взагалі, не є «взагалі абстрактною», а має місце саме «у юридичній сфері». Тобто, мається на увазі «загальність і абстрактність» категорій і понять, що існують у юридичній сфері. Іншими словами, йдеться про «концепти у сфері права» або ж «правові концепти». У такому разі згадані вище міркування щодо сфери застосування концептів («концепти ... можуть бути визначені лише щодо позитивного права і реалій соціальної дійсності») є прийнятними (хоча й потребують деяких застережень).

Разом із тим, коли йдеться про дійсно абстрактні, загальні концепти, які складають підґрунтя знань та уявлень про оточуючий людину світ, обмежуватись концептами у сфері позитивного права було б хибним, оскільки «позитивне право» само є лише одним із правових концептів у галузі права. Не враховувати цю обставину означало б звести право, як цивілізаційний феномен, і лише до права позитивного, без врахування усіх інших його проявів. Отже, при характеристиці концепту права має йтися про сформоване вербально уявлення, раціональне та емоційне сприйняття людиною права як частини світу, у якому існує ця людина, відчуваючи себе частиною цього світу.

Підсумовуючи викладене вище, можна сформулювати сутність концепту наступним чином: 1) концепт є феноменом, що забезпечує пізнання людиною світу і себе та свого місця у світі; 2) поняття «концепт» є полісемантичним і може застосовуватися у багатьох галузях знань. Передусім, у філософії, логіці, лінгвістиці тощо; 3) якщо у галузі філософії, лінгвістики тощо «концепт», як такий, слугує самостійним предметом дослідження, то у більшості галузевих наук він може застосовуватися у якості методологічного прийому. Зокрема, ефективним є застосування такого підходу у галузі права. При цьому доцільно вести мову про застосування саме «концептного», а не «концептуального» підходу; 4) використовуючи концептний підхід у сфері права слід враховувати доцільність розріз-

нення базових концептів (право, справедливість, приватне право, суб'єкт права, власність, договір тощо) і «правові концептів» (закон, правовий інститут, правова норма, судовий захист, позов, представництво тощо).

З позицій нормативістського підходу «ІТ-право» не може бути визнане ні галуззю, ні інститутом права (законодавства). Може йтися лише про штучно створену сукупність норм, що регулюють різноманітні відносини тим чи іншим чином поєднані зі створенням та використанням інформаційних технологій. Однак такий стан речей не відповідає потребам та очікуванням сучасного інформаційного суспільства. Можна, навіть, вважати його ухилянням від відповіді на Виклик часу.

Вихід із ситуації, що склалася, вбачається у розгляді проблем у сфері, що нас цікавить, з позицій цивілізаційного та концептного підходів.

Дослідження їх під таким кутом зору дозволяє зробити висновок про доцільність і можливість розгляду ІТ-права, як частини феномену права – елементу культури (цивілізації). При цьому, враховуючи ту обставину, що право розглядається в такому разі як концепт, можна стверджувати, що існує концепт ІТ-права, котрий може бути досліджений за допомогою концептного підходу як сукупність відповідних правових концептів. З таких позицій ІТ-право може бути визначене як сукупність («кластер») уявлень, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з використанням терміну «ІТ-право», супроводжують і характеризують його.

Крім того, з позицій названих підходів «ІТ-право» може розглядатися як навчальна дисципліна, предметом вивчення якої є власне ІТ-право, та правові концепти, що існують у зв'язку зі створенням та використанням інформаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дисципліна – Вікіпедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org>
2. Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти) : монографія / авт. кол.; за заг.ред. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 17-27.
3. Терміни «цивілізація» та «культура» багатьма дослідниками вживаються як рівнозначні. Фернандес-Арместо Ф. Цивілізації / пер. с англ. Д. Арсеньева, О. Колесникова. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2009. – С. 36
4. Осборн Р. Цивілізація, Новая история Западного мира / Роджер Осборн; пер. с англ. М. Колопотина. – М.: АСТ; Астрель, 2010. – С. 8.
5. Дюрант В. Цезарь и Христос / [Пер. с англ.]. – М. : КРОН–ПРЕСС, 1995. – С. 430-447. Культура Древнего Рима. В 2-х т. – М. : Наука, 1985. Т. I. – 432 с.; Т. II. – 398 с.
6. Яковец Ю.В. История цивилизаций / Ю.В. Яковец. – М. : ВлаДар, 1995. – С. 60-69.
7. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – С. 200, 219, 221, 224.
8. Чеснокова Л. В. Концепт метафизического страха (Angst) в немецкой философии / Л.В. Чеснокова // Молодой ученый. – 2012. – №8. – С. 160-165 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moluch.ru/archive/43/5248/>
9. Делез Ж. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари. – М. : СПб. Алетейя, 1998. – С. 256.
10. Бобкова Ю. Концепт в философских исследованиях, или Штрихи к философскому «портрету» концепта. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://philolog.pspu.ru/module/magazine/do/mpub_6_137
11. Филатова А. Концепт интеллигенция в смысловом пространстве современной русской культуры / А. Филатова // Логос. – 6 (51). – 2005. – С. 206-207.
12. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – [3-е изд.]. – М. : Академический проект, 2004. – С. 42-43.
13. Григорьев А.А. Культурологический смысл концепта : дисс. ... канд. философ. наук / А.А. Григорьев. – М., 2003. – 176 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/kulturologicheskii-smysl-kontseptta>
14. Татарникова К.Г. Концепт комплексної кодифікації законодавства про інформацію / К.Г. татарникові // Юридичний вісник. – № 3 (28). – 2013.- С. 69-73.
15. Ткаченко І.М. Розмежування термінів: «правове поняття», «правова категорія» та «правовий концепт» (на прикладі норм цивільного кодексу України) / І.М. Ткаченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». – Том 22 (61). – № 1. – 2009. – С. 385-386.
16. Бергель Ж.-Л. Общая теория права / Под общ. ред. В.И.Даниленко : [Пер. с фр.] – М. : NOTA BENE, 2000.– С. 342.

Харитонов Євген Олегович

ІТ-ПРАВО З ПОГЛЯДУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ТА КОНЦЕПТНОГО ПІДХОДІВ

У статті аналізуються засади та значення використання цивілізаційного та концептного підходів для дослідження ІТ-права. Розглядаються поняття та ознаки цивілізації. Характеризується право, як елемент цивілізації. Встановлюється місце права у структурі цивілізації. Робиться висновок про необхідність врахування цих обставин при аналізі ІТ-права. Розглядаються поняття та ознаки концепту і правового концепту. Робиться висновок про доцільність використання концептного підходу для аналізу ІТ-права. ІТ-право визначається як сукупність («кластер»)

уявленнь, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з використанням терміну «ІТ-право», супроводжують і характеризують його.

Ключові слова: інформаційні технології, ІТ-відносини, ІТ-право, концепт, цивілізація, право.

Харитонов Евгений Олегович

ИТ-ПРАВО С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ЦИВИЛИЗАЦИОННОГО И КОНЦЕПТНОГО ПОДХОДОВ

В статье рассматриваются принципы и значение использования цивилизационного и концептного подходов при исследовании ИТ-права. Рассматриваются понятие и признаки цивилизации. Характеризуется право как элемент цивилизации и определяется его место в структуре цивилизации. Делается вывод о необходимости учета этих обстоятельств при характеристике ИТ-права. Рассматриваются понятие и признаки концепта и правового концепта. Сделан вывод о целесообразности использования концептного подхода при анализе ИТ-права. ИТ-право определяется как совокупность («кластер») представлений, понятий, знаний, ассоциаций, эмоций, возникающих в связи с использованием термина «ИТ-право», сопровождающие и характеризующие его.

Ключевые слова: информационные технологии, ИТ-отношения, ИТ-право, концепт, цивилизация, право.

Kharytonov Kharitonov Yevgeniy Olegovich

IT-LAW IN THE CONTEXT OF CIVILIZATIONAL AND CONCEPT APPROACHES.

The article analyses the foundations and significance of using the civilizational and concept approaches for studying IT-law. The notions and characteristic features of civilization are considered. Law is characterized as an element of civilization. The place of law in the structure of civilization is established. The conclusion is made about the necessity of taking into account these circumstances in the process of analyzing IT-law. The notions and characteristic features of concept and legal concept are studied. The conclusion is made about the reasonability of using a concept approach while analyzing IT-law. IT-law is defined as an array («cluster») of ideas, notions, knowledge, associations and emotions that arise in connection with using the term «IT-law», complement and characterize it.

Key words: Information Technologies, IT-relations, IT-law, concept, civilization, law.